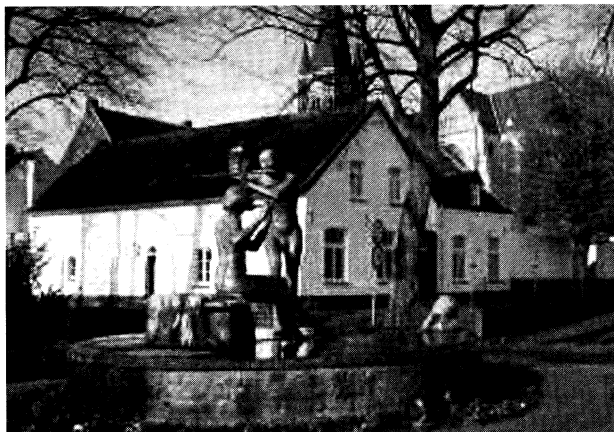

Monument voor de muziek Over Eendracht, Geiten en Bokken

Het moment voor de muziek van de gemeente Thorn

In het witte stadje Thorn, aan de Maas in Midden-Limburg, staat een opvallende beeldengroep die onder fluitisten enige faam geniet. Een naakte man en vrouw spelen een duet op de fluit. Een jongetje luistert, op z'n knietjes gezeten, toe. Wat weinig mensen weten is dat aan dit liefelijke en harmonieuze tafereel een negentiende-eeuwse vete ten grondslag ligt. Een kijkje achter de schermen.

De pastoor en de koster

Rond 975 wordt in het vruchtbare Maasdal een abdij gesticht door een zekere graaf Ansfried. Zijn vrouw Hilsondis is hierbij nauw betrokken. Na haar dood in 992 wordt hun dochter Benedicta abdis. Al gauw wordt de abdij een wereldlijk stift, een kloostergemeenschap met tamelijk losse regels. Uitsluitend jonkvrouwen van hoge adellijke komaf kunnen toetreden. Het stift Thorn, in feite een vorst(inn)endom dat deel uitmaakt van het Duitse keizerrijk, groeit in de loop der eeuwen uit tot een plaats van hoog cultureel niveau. Kunst, handwerk, literatuur en vooral muziek vieren er hoogtij.

Aan deze bijna duizendjarige tijd van weelde komt een einde na de Franse inval in 1794. In 1797 worden de abdij en het vorstendom Thorn geannexeerd door Frankrijk. Thorn raakt in vergetelheid. Maar het muzikale leven gaat door. Niet lang na de opheffing van het stift, in 1812, wordt het Philharmonisch Muziekgezelschap van Thorn opgericht. In 1839 krijgt dat de naam Philharmonisch Gezelschap Concordia - 'Eendracht'. Maar de eendracht zou een gevoelige deuk krijgen...

In 1863 namelijk is het hommeles tussen de pastoor en de koster. Het gezelschap raakt verdeeld over de vraag of er tijdens de jaarlijkse kermis wel of niet gespeeld kan worden. De kerk verbiedt immers het dansen. De pastoor wil de kerkelijke lijn volgen, de koster denkt meer verlicht. Een scheuring is het

gevolg. De pastoor gaat met vrijwel het gehele bestuur en het grootste deel van de leden verder als kerkelijke harmonie onder de naam Harmonie St. Michiel (later: St. Michaël) van Thorn. In de volksmond wordt de aanhang hiervan de 'Geiten' genoemd. De koster voelt weinig voor het kerkelijk opzicht. Hij zet met vijf leden en één bestuurslid het oude Concordia voort. Spoedig vindt hij meer medestanders. Reeds in datzelfde jaar is er een volledig bestuur en telt het gezelschap zeventien muzikanten. In 1865 krijgt het de naam Koninklijke Harmonie van Thorn. De leden staan bekend als de 'Bokken'.

Geiten en Bokken raken in een competitiestrijd. Muzikaal - beide verenigingen timmeren goed aan de weg - maar ook buiten de oefenruimten lopen de spanningen op. Kom je uit een Geitenfamilie dan moet je het niet in je hoofd halen met een Bok te trouwen. En omgekeerd.

Het gemeentebestuur kost dit hoofdbreken. Welke harmonie speelt bijvoorbeeld met carnaval of koninginnedag? Om bok en geit te sparen wordt bepaald dat de 'Bökkekapel', een afdeling van - hoe kan het anders? - de Koninklijke Harmonie, het ene jaar het feest van carnavalsvereniging 'De Geitebök' opluistert, en dat St. Michaël het andere jaar die eer te beurt valt. Later wordt ook nog afgesproken dat op Bevrijdingsdag de 'Koninklijke' van zich zal laten horen en dat bij processies de 'Kerkelijke' acte de présence geeft.

Een monument

In 1908 verbreekt St. Michaël officieel de band met de kerk, zodat er muzikaal gezien meer vrijheid komt. Beide harmonieën slepen nationaal en internationaal prijzen in de wacht. In 1986 besluit het gemeentebestuur, in overleg met de geestelijke nazaten van de pastoor en de koster, dat er mede door deze prestaties een monument moet komen, 'Het monument voor de muziek van de gemeente Thorn'. Maar ja, aan wie verleent de gemeente de opdracht? Wanneer iemand uit Thorn benaderd zou worden is dat of een Geit of een Bok - en dan zijn de rapen gaar. Uiteindelijk wordt gekozen voor beeldend kunstenaar Jaac Waeyen uit het nabijgelegen Horn. Waeyen, geboren in 1947, studeerde aan de stadsacademie van Maastricht en bekwaamde zich in de techniek van het bronsgieten. In Limburg geniet hij zekere faam, getuige plastieken van zijn hand in onder andere Maastricht, Maaseik, Horn en Roermond. Maar ook in Engeland en Frankrijk zijn werken van zijn hand te vinden.

Waeyen neemt de opdracht aan. Gezien de verhoudingen gaat hij niet over één nacht ijs. Eerst laat hij zich door de Thornse schilder Frans van de Berg grondig op de hoogte brengen. Van Van de Berg hangen twee doeken, afbeeldingen van de harmonieën, in het gemeentehuis. Die kan het dus weten. Vervolgens bezoekt hij de repetities van beide harmonieën, spreekt met de leden en vormt zich een indruk van

de sfeer en de muziek. Daarna maakt hij een aantal ontwerpen. Deze worden door het gemeentebestuur en vertegenwoordigers van beide harmonieën gewikt en gewogen. Uiteindelijk rolt er een tot ieders tevredenheid stemmend ontwerp uit. Waeyen kan aan de slag.

Van ontwerp naar plastic

Waeyen maakt gebruik van de zogenaamde verloren was-methode. In het kort komt deze manier van bronsieten op het volgende neer. Een model van was wordt ingepakt in vuurvast materiaal, een soort tot beton verhard gips. Bij verhitting smelt de was, en de holte wordt opgevuld met vloeibaar brons. Na koeling wordt het gips verwijderd. De vrijgekomen vorm kan dan verder bewerkt worden.

In het geval van het Thornse monument is het wat ingewikkelder. Daar brons zwaar en duur is, zou het gewicht te groot en de prijs te hoog worden. Daarom worden de figuren met behulp van een binnenmal hol gemaakt. Op een metaalconstructie bevestigt Waeyen polystyreen. Hierop brengt hij een waslaag aan, die hij bewerkt tot het gewenste resultaat. De Koninklijke Eijsbouts Klokkengieterij te Asten krijgt de opdracht het gietwerk uit te voeren. Dit wordt in delen gedaan, waarna de onderdelen aan elkaar gemonteerd worden.

Op 21 november 1987 wordt het monument in de stromende regen onthuld. De foto's uit de regionale krant tonen veel paraplu's en uiteraard de beide harmonieën in het kleine parkje langs de beek. Het monument onder de bomen zou uitgroeien tot een fotogeniek plekje waar bruidsparen zich graag laten vereeuwigen.

Concordia

Gemakkelijk was de opdracht voor Waeyen niet. Hoe moest hij muziek verbeelden? En bovendien: hoe

moest een monument voor de muziek van de gemeente Thorn er uitzien, zo, dat beide rivaliserende partijen zich erin zouden herkennen?

Waeyen heeft zich laten inspireren door de klank van beide harmonieën. De een wat warm en wollig. De ander wat scherper, spits. Daaruit ontwikkelden zich de vrouwelijke en de mannelijke figuur. Voor de juiste houding ging hij te rade bij fluitisten. Die hebben voor hem (met kleren aan) geposeerd en lieten hem de stand van de handen, de lippen en het lichaam zien. Waeyen heeft daaraan zijn eigen accent toegevoegd; met name de man staat in een sierlijke maar voor een fluitist ongewone houding, alsof hij een danspas maakt in de richting van zijn partner.

Waeyen koos de dwarsfluit, omdat die rechte lijn niet afleidt van het onderwerp, de muziek. Een ander instrument, bijvoorbeeld een contrabas of een tuba, zou veel meer aandacht vragen. Tegelijk is de fluit één van de oudste muziekinstrumenten. Een oer-instrument, dat derhalve verwijst naar muziek in het algemeen en naar de tijdloosheid daarvan. Dat beide figuren naakt zijn duidt niet op vermeende armlastigheid van de harmonieën, alsof er geen kostuums afkunnen, maar heeft ook met de tijd, of liever de tijdloosheid, te maken. De figuren zijn niet door een bepaalde kleding te dateren.

Behalve naar de tijdloosheid van de muziek verwijst het beeld ook naar het conflict dat al generaties lang gaande is. De muzikanten – de vrouw zittend, de man staand – zijn geplaatst op een cirkelvormige sokkel. De cirkel staat symbool voor eenheid. Ondanks het conflict tussen Geiten en Bokken spelen ze samen een duet. Wie wie is moet de toeschouwer zelf uitmaken. Kenners kunnen het weten. In ieder geval blijkt 'concordia' weer mogelijk... In de praktijk gebeurt dat tegenwoordig ook: jaarlijks op Hemelvaartsdag geven de twee harmonieën een gezamenlijk concert.

Het jongetje, gekleed, maar in een tijdloos kostumpje, luistert aan de rand van de cirkel ademloos toe. Het kind wordt geboeid door de muziek en laat zich niet afleiden door de competitie. Samen met de vrouw en de man vormt hij een driehoek; de driehoek van verleden, heden en toekomst. Muziek is tijdloos en dringt heen door onverzettelijke muren. In Thorn hebben ze dat begrepen. Jaac Waeyen heeft die gedachte op treffende en voor fluitisten unieke wijze vormgegeven.

Voor dit artikel heb ik gebruik gemaakt van de volgende bronnen: Informanten: Jaac Waeyen, beeldend kunstenaar; Michiel Levels (Harmonie St. Michaël); Hans Kuczek (Koninklijke Harmonie van Thorn)

Website van de gemeente Thorn: www.thorn.nl

Website van de VVV Thorn: home.planet.nl/~vvv.thorn

Website van de Harmonie St. Michaël: www.harmoniethorn.nl

Website van de Koninklijke Harmonie van Thorn:

www.bk.tudelft.nl/students/bk649162/internet/kht

www.cbkgelderland.nl/educatie/beelden.html#brons

Jaac Wayen aan het werk

reedtsoo